EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 6.3.2018
COM(2018) 87 final

POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU IN SVETU

o možnosti uvedbe nekaterih zahtev za zaščito rib pri usmrtitvi

(Besedilo velja za EGP)

1. Uvod

Gojene ribe so zajete v Uredbi Sveta (ES) št. 1099/2009 o zaščiti živali pri usmrtitvi (v nadaljnjem besedilu: Uredba)[1]. Vendar se zanje uporablja samo splošna določba iz člena 3(1), tj. da se „[ž]ivalim [...] med usmrtitvijo in povezanimi postopki prihrani vsakršna bolečina, vznemirjenje ali trpljenje, ki se jim je mogoče izogniti“.

Poleg tega člen 27(1) Uredbe določa, da „Komisija [...] predloži Evropskemu parlamentu in Svetu poročilo o možnosti uvedbe nekaterih zahtev v zvezi z zaščito rib pri usmrtitvi, ki bo upoštevalo vidike dobrega počutja živali ter družbenoekonomske in okoljske vplive“.

Namen tega poročila je zagotoviti skladnost s členom 27(1) Uredbe. Poročilo vključuje analizo socialno-ekonomskih vplivov pri zakolu. V njem pa niso bili upoštevani morebitni okoljski vplivi, saj je njihov učinek pri usmrtitvi veljal za zanemarljiv[2].

Poročilo je tudi eden od ukrepov iz strategije EU za zaščito in dobro počutje živali za obdobje 2012–2015[3].

Svetovna organizacija za zdravje živali (OIE) je sprejela smernice o vidikih dobrobiti pri omamljanju in usmrtitvi gojenih rib za prehrano ljudi[4]. Te smernice veljajo tudi v EU, saj so vse države članice EU tudi članice OIE.

Evropska agencija za varnost hrane (v nadaljnjem besedilu: agencija EFSA) je leta 2009 za glavne gojene vrste rib v EU objavila več mnenj o vidikih dobrobiti živali pri glavnih sistemih omamljanja in usmrtitve[5]. V njih se je pokazalo, da v industriji akvakulture obstajajo izzivi glede ohranjanja ustrezne dobrobiti rib pri usmrtitvi. S pristopom, ki temelji na tveganju, so bile ugotovljene naslednje glavne nevarnosti, povezane z:

(1) ravnanjem z živalmi ali postopki, povezanimi z ravnanjem z živalmi (npr. omejitev prostora, črpanje, čas zunaj vode);

(2) kakovostjo vode v zbirni cisterni/ogradi;

(3) metodami omamljanja in usmrtitve.

---

1 UL L 303, 18.11.2009, str. 1.

2 Na splošno so okoljski vplivi akvakulturne proizvodnje pomembni, zato so bili v strateških smernicah Komisije za trajnostni razvoj akvakulture EU opredeljeni kot eno od štirih prednostnih področij: https://ec.europa.eu/fisheries/cfp/aquaculture_sl.

3 Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu in Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru o strategiji Evropske unije za zaščito in dobro počutje živali 2012–2015, COM(2012) 6 final/2.

4 Zoosanitarni kodeks za vodne živali, poglavje 7.3 Vidiki dobrobiti pri omamljanju in usmrtitvi gojenih rib za prehrano ljudi. http://www.oie.int/index.php?id=171&L=0&htmfile=chapitre_welfare_stunning_killing.htm.

5 Na zahtevo Evropske komisije pripravljena znanstvena mnenja Sveta za zdravje in zaščito živali o vidikih dobrobiti določenih vrst pri glavnih sistemih omamljanja in usmrtitve gojenih rib.
Gojeni krap, http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/1013.
Gojena šarenka, http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/1012.
Gojena orada in brancin, http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/1010.
Gojeni atlantski losos, http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/1011.

Agencija EFSA je ugotovila, da številne metode in velik del uporabljene opreme povzročajo slabo počutje rib. Zato je predlagala nekatera priporočila za postopke pred zakolom ter postopke omamljanja in usmrtitve. Poudarjeno je bilo tudi, da je za vse ocenjene vrste rib na voljo veliko priložnosti za razvoj novih metod za omamljanje ali usmrtitev.

Za pomoč pri pripravi tega poročila je bil v letu 2016 izbran zunanji izvajalec za izvedbo neodvisnega poročila o študiji[6]. Namen naročene študije je bil zbrati informacije o trenutnih praksah na področju dobrobiti živali v evropski akvakulturi, zlasti kar zadeva zakol gojenih rib, in analizirati, v kolikšnem obsegu vprašanja dobrobiti rib ostajajo nerešena. Upoštevani so bili stroški uporabe dobrih praks za dobrobit živali, gospodarske razmere, vplivi na konkurenčnost in drugi dejavniki. Študija je bila osredotočena na pet glavnih vrst gojenih rib v več izbranih državah EGP, da bi se podala splošna predstavitev trenutnega položaja v evropski akvakulturi, in sicer na: atlantskega lososa (hladnovodna morska proizvodnja); krapa in šarenko (sladkovodna proizvodnja) ter brancina in orado (sredozemska morska proizvodnja), kot je prikazano v spodnji preglednici 1.

Kot referenčno merilo za oceno praks za dobrobit so bili uporabljeni mednarodni standardi OIE o dobrobiti živali med prevozom ter omamljanjem in usmrtitvijo za gojene ribe za prehrano ljudi. Upoštevana so bila tudi priporočila agencije EFSA o zakolu. Študija je zajemala obdobje 2009–2013[7], da bi omogočila oceno morebitne spremembe ali prehoda na metode ravnanja, prevoza in omamljanja/usmrtitve, ki se zahtevajo s standardi OIE ali jih priporoča agencija EFSA. Da bi se zagotovilo obširno in zanesljivo zbiranje podatkov, so bile kontaktirane vse upoštevne zainteresirane strani, npr. države članice, industrija, znanstveniki, proizvajalci opreme ter organizacije za dobrobit živali, ki so sodelovale na odprtih in ciljno usmerjenih posvetovanjih.

Izhodišče za to poročilo so bili naslednji viri informacij:

1. navedeno poročilo o študiji o dobrobiti gojenih rib, v katero so bili vključeni:

    - teoretične raziskave: pregled literature in iskanja v podatkovnih zbirkah na podlagi podatkov Znanstvenega, tehničnega in gospodarskega odbora za ribištvo (STECF)[8] ter urada Eurostat; podatki iz drugih virov, vključno s sektorskimi organizacijami na ravni EU in Evropskega gospodarskega prostora (EGP) ter nacionalni ravni;
    - posvetovanje: podatki, zbrani s spletno raziskavo; ciljni razgovori z zainteresiranimi stranmi in ciljnimi skupinami, kot so predstavniki združenj za akvakulturo, nacionalne in regionalne uprave, skupine proizvajalcev in druge

6 Dobrobit gojenih rib: Običajne prakse med prevozom in pri zakolu; končno poročilo (2017). https://publications.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/facddd32-cda6-11e7-a5d5-01aa75ed71a1.

7 To so zadnja leta, za katera so na voljo podatki urada Eurostat ter Znanstvenega, tehničnega in gospodarskega odbora za ribištvo (STECF) o proizvodnji in gospodarski uspešnosti sektorja.

8 https://ec.europa.eu/fisheries/partners/stecf_sl.

relevantne zainteresirane strani, kot je ustrezno, iz različnih držav, zajetih v študiji;

2. pregledno poročilo Komisije o izvajanju pravil za akvakulturo rib[9].

Preglednica 1: Države EGP, vključene v študijo[10]

Vrsta rib**	Obravnavana država	Mesto v Evropi glede na proizvodnjo	Proizvodnja (v tonah) v letu 2014*	Vrsta proizvodnje
Atlantski losos	Norveška (NO) Združeno kraljestvo (UK) Irska (IE)	1 2 4	1 290 000 163 347 10 000	hladnovodna morska
Krap	Poljska (PL) Češka (CZ) Nemčija (DE)	1 2 4	18 000 17 833 5 285	sladkovodna
Šarenka (velika (V) in porcijska (P))	Danska (DK) Francija (FR) Italija (IT) Poljska	(V4 in P3) (V3 in P4) (V9 in P2) (P5)	38 091 34 000 38 800 17 500	sladkovodna
Brancin	Grčija (GR) Španija (ES) Italija	2 3 4	42 000 17 376 6 500	sredozemska (toplovodna)
Orada	Grčija Španija Italija	1 3 4	71 000 16 230 8 200	sredozemska (toplovodna)

** Vir: FEAP 2015[11]. ** Vir slik: https://ec.europa.eu/fisheries/marine_species_sl.*

9 Pregledno poročilo o izvajanju pravil za akvakulturo rib (2015). http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/details.cfm?rep_id=95.

10 Preglednice in podatki, povzeti iz objavljenega poročila o študiji „Dobrobit gojenih rib: običajne prakse med prevozom in zakolom“. https://publications.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/facddd32-cda6-11e7-a5d5-01aa75ed71a1.

11 FEAP, 2015, Poročilo o akvakulturni proizvodnji v Evropi v obdobju 2005–2014. www.feap.info/shortcut.asp?FILE=1402.

2. Glavne ugotovitve

2.1. Prakse za dobrobit pri zakolu

Proces zakola vključuje naslednje stopnje: ravnanje z živalmi, omejitev premikanja, omamljanje in končno stopnjo usmrtitve. Omamljanje bi moralo povzročiti izgubo zavesti in občutljivosti brez stresa, neugodja ali bolečine, ki jih je mogoče preprečiti. Pri nekaterih metodah lahko povzroči tudi smrt. Kadar je metoda omamljanja reverzibilna ali ne povzroči smrti, bi ji morala slediti metoda usmrtitve. Spodnja preglednica 2 vsebuje pregled metod, ki se uporabljajo za omamljanje, omamljanje/usmrtitev in usmrtitev, ter njihovih prednosti in slabosti.

Preglednica 2: Pregled metod, ki se uporabljajo za omamljanje, omamljanje/usmrtitev in usmrtitev, ter njihovih prednosti in slabosti

Omamljanje ali omamljanje/usmrtitev	Vrsta ribe	Prednost	Slabost
Omamljanje z električnim tokom	atlantski losos šarenka krap	– Doseči je mogoče takojšnjo omamljenost. – Omogoča filetiranje pred otrplostjo.	– Potrebna je učinkovita metoda usmrtitve. – Na trupih se lahko pojavijo poškodbe. – Lahko vpliva na kakovost proizvoda, zaradi različne odpornosti rib je lahko omamljanje neuspešno*.
Omamljanje z ogljikovim dioksidom (CO_2)	šarenka		– Zelo stresno.
Udarec	atlantski losos	– Mogoča je takojšnja omamljenost. – Ob pravilni izvedbi se zavest ne povrne. – Omogoča filetiranje pred otrplostjo.	– Neuspešno omamljanje zaradi razlik v velikosti. – Lahko se pojavijo poškodbe glave.
	krap	– Ob pravilni izvedbi se zavest ne povrne.	– Pri ročni izvedbi je lahko omamljanje neuspešno. – Lahko se pojavijo poškodbe glave.
	šarenka	– Ob pravilni izvedbi se zavest ne povrne.	– Pri ročni izvedbi je lahko omamljanje neuspešno.
Hlajenje živih rib s CO_2	atlantski losos	–Počasen nastop *rigor mortis* omogoča filetiranje pred otrplostjo.	– Ribe se ne omamijo. – Metoda je stresna.
Zadušitev v ledu ali ledeni vodi	brancin orada	– Enostavna uporaba. – Kakovost in varnost	– Ribe utrpijo stres zaradi velikega znižanja

Omamljanje ali omamljanje/usmrtitev	Vrsta ribe	Prednost	Slabost
	šarenka	živil.	temperature.

* Omamljanje je neuspešno, kadar uporaba metode omamljanja ni učinkovita. Pri omamljanju z električnim tokom in udarcem to pomeni, da žival zavesti ne izgubi takoj.

OIE za usmrtitev gojenih rib priporoča uporabo električnih ali mehanskih (npr. omamljanje z udarcem) metod. Druge metode, vključno s hlajenjem živih rib s CO_2, omamljanjem s CO_2, hlajenjem v ledeni vodi, ki mu sledi omamljanje z električnim tokom, in zadušitvijo v ledu, ne izpolnjujejo standardov OIE. V poročilu o študiji je bilo ugotovljeno, da je bilo doseganje standardov OIE pri zakolu zelo odvisno od vrste in uporabljenih metod, kot je opisano v naslednjih odstavkih.

Pri atlantskem lososu so standardi OIE izpolnjeni, kadar se za zakol uporabi udarec, ki je glavna metoda zakola na Norveškem, v Združenem kraljestvu in na Irskem. Izpolnjevanje standardov OIE je slabše pri omamljanju z električnim tokom, pri katerem ribe pogosto niso pravilno usmerjene, zaradi česar omamljanje ni zadovoljivo. Hlajenje živih rib s CO_2, ki ne izpolnjuje standardov OIE, se še vedno uporablja na Norveškem in Irskem, vendar v zelo omejenem obsegu, kot je bilo sporočeno, pa bo praksa v letu 2018 opuščena.

Pri zakolu krapa na Poljskem, Češkem in v Nemčiji so standardi OIE le delno izpolnjeni. Najpogostejša metoda je ročni udarec (v glavo). Vendar so na Poljskem vrste krapov do deset minut izpostavljene zraku, kar povzroča stres. Na Poljskem, Češkem in v Nemčiji se uporablja tudi omamljanje z električnim tokom, vendar primanjkuje informacij o učinkovitosti opreme za to metodo.

Za šarenko so standardi OIE delno izpolnjeni na Danskem, v Franciji in Italiji, na Poljskem pa niso izpolnjeni. Na Danskem in v Italiji se uporablja omamljanje z električnim tokom. Vendar so podatki o konstrukciji opreme skopi, zato ni znano, ali so standardi OIE za omamljanje z električnim tokom izpolnjeni. Ročni udarec pri šarenki izpolnjuje standarde OIE, če se izvede pravilno. Na Danskem in Poljskem se uporablja zadušitev v ledu, ki ne izpolnjuje standardov OIE. V Franciji se uporabljata hlajenje v ledeni vodi, ki mu sledi omamljanje z električnim tokom, in omamljanje s CO_2 (v omejenem obsegu), ki pa ne izpolnjujeta standardov OIE.

V Grčiji, Španiji in Italiji je glavna tehnika zakola za brancina in orado še vedno zadušitev v ledu, čeprav se v omejenem številu ribogojnic poskusno uvaja omamljanje z električnim tokom.

Preglednica 3: Povzetek trenutnih metod zakola, ki kaže upoštevanje standardov OIE

Vrsta ribe	Obravnavana država	Zakol	
		Rezultat	Razlaga
Atlantski losos	NO	+/–	Udarec (standardi so izpolnjeni). Suho omamljanje z električnim tokom: usmerjenih samo 25–30 % rib, vendar se delež povečuje (standardi so izpolnjeni pri 25–30 %).

Vrsta ribe	Obravnavana država	Zakol	
		Rezultat	Razlaga
			Ribe, omamljene z električnim tokom, so usmrčene s prerezom škrg (standardi niso izpolnjeni) ali z udarcem ali obglavljenjem (standardi so izpolnjeni). Hlajenje živih rib s CO_2 (standardi niso izpolnjeni).
	UK	✓	Standardi so izpolnjeni.
	IE	+/–	Udarec. Omamljanje s CO_2 za 7–8 % rib (standardi niso izpolnjeni).
Krap	PL	+/–	Ročni udarec. Električna naprava za omamljanje ne prihaja od večjih proizvajalcev.
	CZ	+/–	Električna naprava za omamljanje ne prihaja od večjih proizvajalcev in ne uporablja se nobena metoda usmrtitve.
	DE	+/–	Ročni udarec. Električna naprava za omamljanje ne prihaja od večjih proizvajalcev.
Šarenka	DK	+/–	Električna naprava za omamljanje ne prihaja od večjih proizvajalcev. Tudi zadušitev v ledu.
	FR	+/–	Ročni udarec. Uporabljata se tudi omamljanje s CO_2 in hlajenje v ledeni vodi, čemur sledi omamljanje z električnim tokom.
	IT	+/–	Električna naprava za omamljanje ne prihaja od večjih proizvajalcev.
	PL	×	Zadušitev v ledeni brozgi na tovornjaku ali v ribogojnici ali v klavnici.
Brancin	GR	×	Zadušitev v ledu ali ledeni brozgi.
	ES	×	Zadušitev v ledu ali ledeni brozgi.
	IT	×	Zadušitev v ledu ali ledeni brozgi.
Orada	GR	×	Zadušitev v ledu ali ledeni brozgi.
	ES	×	Zadušitev v ledu ali ledeni brozgi.
	IT	×	Zadušitev v ledu ali ledeni brozgi.

✓ OIE – standardi OIE so verjetno izpolnjeni.

× OIE – standardi OIE verjetno niso izpolnjeni.

+/– OIE – standardi OIE so lahko izpolnjeni, vendar je to odvisno od uporabljene metode in opreme.

Kar zadeva pravila o tehnikah zakola za certificirano ekološko akvakulturno proizvodnjo, ugotovitve iz poročila Komisije, navedenega v opombi devet, potrjujejo, da je sistem kontrol v zvezi z zakolom, kot je opisan v členu 25h(5) Uredbe (ES) št. 889/2008, upoštevan.

2.2. Nacionalna zakonodaja in smernice

Drugi odstavek člena 27(1) Uredbe državam članicam omogoča, da ohranijo ali sprejmejo nacionalna pravila o zaščiti rib pri zakolu ali usmrtitvi, če pravila EU ne obstajajo. V študiji je bilo ugotovljeno, da so bile v ciljnih državah članicah in državah EGP nacionalna zakonodaja in smernice sicer razvite, vendar ne tako dobro kot tiste, ki veljajo za kopenske rejne živali, čeprav se položaj zaradi vse večje ozaveščenosti o dobrobiti rib izboljšuje.

Za pet vrst, ki so zajete v študiji, se zasebni standardi, ki vključujejo dobrobit med prevozom in zakolom, večinoma izvajajo v sektorju gojenja lososa, v manjši meri za šarenko, v omejenem obsegu pa za brancina in orado. Zasebne standarde dobrobiti uporablja zelo omejeno število ribogojnic krapa. V spodnji preglednici 4 je podan popoln pregled nacionalne zakonodaje, smernic in zasebnih standardov za pregledane države.

Preglednica 4: Zakonodaja **in nacionalne smernice ali kodeksi, s katerimi se urejajo vidiki dobrobiti pri zakolu gojenih rib**

Država	Zakonodaja	Nacionalne smernice ali zasebni standardi
NO	– Uredba (ES) št. 1099/2009 in norveški odlok št. 1250/2006 določata pravila za splošne zahteve glede dobrobiti rib.	– Norveški organ za varnost hrane (NFSA) je za industrijo pripravil obširne smernice o zahtevah za ustrezno dobrobit živali v akvakulturi med zakolom[12].
UK	– Uredba (ES) št. 1099/2009 – zakon o dobrobiti živali (Animal Welfare Act) iz leta 2006 – predpisi o dobrobiti živali pri usmrtitvi (Škotska) (The Welfare of Animals at the Time of Killing (Scotland) Regulations) iz leta 2012 zakonski instrument št. 321 iz leta 2012 – odredba o dobrobiti živali (prevoz) (Anglija) (The Welfare of Animals (Transport) (England) Order) iz leta 2006 (in enakovredna zakonodaja na Škotskem in v Walesu)	– mnenje o dobrobiti gojenih rib, odbor za dobrobit gojenih živali, 2014 – kodeks dobrih praks[13]
IE	– Uredba št. 1099/2009 – zakon o zdravju in dobrobiti živali iz leta 2012	– kodeks praks za zdravje rib za akvakulturo salmonidov na Irskem (2014) – priročnik o zdravju gojenih salmonidov (2011)[14]
PL	– Uredba (ES) št. 1099/2009, zakon o zaščiti živali (št. 111, točka 724; iz leta 1998, št. 106, točka 668)	– kodeks dobre prakse (Kodeks Dobrej Praktyki), 2014

[12] https://www.mattilsynet.no/om_mattilsynet/gjeldende_regelverk/veiledere/veileder_fiskevelferd_ved_slakteri_for_akvakulturdyr_2014.9471/binary/Veileder%20fiskevelferd%20ved%20slakteri%20for%20akvakulturdyr%202014.

[13] http://thecodeofgoodpractice.co.uk/chapters/.

[14] http://www.fishhealth.ie/FHU/sites/default/files/FHU_Files/Documents/FarmedSalmonidHealthHandbookOctober2011.pdf.

Država	Zakonodaja	Nacionalne smernice ali zasebni standardi
CZ	– Uredba (ES) št. 1099/2009 – zakon št. 246/1992 Zb. in nadaljnje spremembe o zaščiti živali pred krutim ravnanjem – odlok št. 245/1996 Zb. o metodah omamljanja/usmrtitve – odlok št. 382/2004 Zb. o metodah omamljanja/usmrtitve – zakon št. 99/2004 o urejanju ribnikov, vključno z gojenjem rib	– smernica št. 5/2015 o stojnicah za prodajo rib/prodajnih mestih
DE	– Uredba (ES) št. 1099/2009 – zakon za zaščito živali v povezavi z usmrtitvijo in zakolom (Verordnung zum Schutz von Tieren im Zusammenhang mit der Schlachtung oder Tötung und zur Durchführung der Verordnung (EG) Nr. 1099/2009 des Rates (Tierschutz-Schlachtverordnung -TierSchlV))	– dobra higienska praksa (1994) (Verordnung über die hygienischen Anforderungen an Fischereierzeugnisse) – dobra praksa gojenja rib v ribnikih (za krape) (gute fachliche Praxis der Teichwirtschaft in Brandenburg) –
DK	– Uredba (ES) št. 1099/2009 –	– Jih ni (raziskava pristojnega urada).
FR	– Uredba (ES) št. 1099/2009 – Note de service 2007-8016 de la DGAL du 16 janvier 2007 (DGAL/SDSPA/N2007-8192)	– *(Odgovor pristojnega organa ni bil prejet.)*
IT	– Uredba (ES) št. 1099/2009	– Jih ni (raziskava pristojnega urada).
GR	– Uredba (ES) št. 1099/2009	– dve okrožnici o dobrobiti gojenih rib (23. marec 2015; 9. junij 2015)
ES	– Uredba (ES) št. 1099/2009 –	– kodeks prakse za usmrtitev rib (Piscicultura; Guia de practica correctas para el sacrificio; 2016; AEONOR)

3. Socialno-ekonomske ugotovitve

V spodnji preglednici 5 je prikazana nacionalna akvakulturna proizvodnja rib, rakov, mehkužcev in drugih vodnih organizmov za obdobje 2009–2013 v 19 državah EGP z največjo akvakulturno proizvodnjo, kar predstavlja 99 % akvakulturne proizvodnje v EGP. V preglednici 6 je podan pregled povprečne proizvodnje vseh gojenih rib za ciljne države iz študije.

Preglednica 5: Akvakulturna proizvodnja v 19 državah EGP, 2009–2013 (1 000 ton žive teže)

Država EGP	Leto 2009	Leto 2010	Leto 2011	Leto 2012	Leto 2013	Sprememba v obdobju 2009–2013	Delež v skupni proizvodnji v EGP, 2013
Norveška	962	1 020	1 144	1 321	1 248	29,7 %	50,5 %
Španija	267	252	272	264	224	–16,1 %	9,0 %
Združeno kraljestvo	197	201	199	206	203	3,4 %	8,2 %
Francija	234	*225*	207	*205*	201	–14,2 %	8,1 %
Italija	162	153	164	*163*	*163*	0,1 %	6,6 %
Grčija	122	121	111	111	114	–6,6 %	4,6 %
Nizozemska	56	67	44	46	60	8,5 %	2,4 %
Danska	35	*36*	*36*	35	*38*	7,3 %	1,5 %
Poljska	37	31	29	32	35	–3,6 %	1,4 %
Irska	48	46	44	36	34	–28,0 %	1,4 %
Nemčija	39	41	39	26	25	–35,0 %	1,0 %
Češka	20	20	21	21	19	–3,6 %	0,8 %
Madžarska	15	14	16	15	15	0,6 %	0,6 %
Finska	14	12	11	13	14	–0,1 %	0,6 %
Švedska	9	11	13	14	13	56,5 %	0,5 %
Bolgarija	7	8	6	6	12	80,8 %	0,5 %
Hrvaška	14	14	13	10	12	–15,5 %	0,5 %
Romunija	13	9	8	*10*	*11*	–16,2 %	0,4 %
Portugalska	7	8	9	10	10	49,6 %	0,4 %
19 držav skupaj	**2 255**	**2 290**	**2 386**	**2 544**	**2 451**	**8,7 %**	**99,1 %**
Skupaj EGP	**2 271**	**2 306**	**2 403**	**2 563**	**2 473**	**8,9 %**	**100,0 %**

Vir: Svetovni statistični podatki Organizacije ZN za prehrano in kmetijstvo (FAO) o ribištvu in akvakulturi, različica 2016.1.2. Podatki v ležečem tisku so napovedi.

Preglednica 6: Povprečna proizvodnja rib na podjetje v izbranih državah članicah EU

	Nacionalni obseg prodaje (v tonah)	Število podjetij	Povprečna proizvodnja na podjetje (v tonah)
GR (2014)	118 080	248	476,1
UK (2013)	203 263	548	370,9
DK (2013)	46 297	130	356,1
IT (2013)	153 944	587	262,3
IE (2013)	34 667	283	122,5
ES (2013)	231 738	3 023	76,7
FR (2013)	227 601	2 988	76,2

	Nacionalni obseg prodaje (v tonah)	Število podjetij	Povprečna proizvodnja na podjetje (v tonah)
PL (2013)	31 267	846	37,0
DE (2016)	20 936	5 952	3,5

Vir: Podatkovna zbirka STECF, razen za Nemčijo (nemški zvezni statistični urad).

3.1. Ekonomska analiza praks zakola

V socialno-ekonomski analizi poročila o študiji so bile preučene razlike med petimi obravnavanimi vrstami in med okolji (hladnovodno morsko, sredozemsko morsko, sladkovodno). V tej analizi so bile upoštevane tudi razlike v velikosti podjetij in metodah proizvodnje, saj so pomembni dejavniki za oceno dobrobiti. Drugi stroškovni dejavniki, ki v poročilu o študiji niso bili preučeni, kot so stroški krme, stroški dela in operativni stroški, so razlog za večino večjih razlik med podjetji in državami[15].

Za vsako od preučenih vrst v obravnavanih državah so za povprečno akvakulturno gojilnico za zadevno vrsto od leta 2009 izračunani dodatne naložbe in letni stroški upoštevanja izboljšanih praks za dobrobit živali. To vključuje dodatne stroške v zvezi z izboljšano dobrobitjo med omamljanjem, usmrtitvijo in zakolom. V izračunih o dodatnih povezanih stroških je predvideno, da mora vsaka akvakulturna gojilnica imeti lastno enoto za primarno predelavo in da povprečno podjetje ni uvedlo praks za dobrobit.

Atlantski losos

V zvezi z izpolnjevanjem standardov OIE (glej oddelek 2.1 tega poročila) je bilo v študiji predvideno, da so za vsako ribogojnico potrebni naložbeni stroški bodisi za napravo za omamljanje z električnim tokom bodisi za napravo za mehansko omamljanje, skupaj z robotom za obglavljanje, in ugotovljeno je bilo, da so dodatni stroški uvajanja izboljšanih praks za dobrobit glede na povprečno velikost ribogojnice razmeroma nizki. Po podatkih študije bi najnižji dodatni stroški znašali 2 centa/kg ali 0,5 % prodajne cene v Združenem kraljestvu, najvišji pa 9 centov/kg ali manj kot 1,5 % prodajne cene na Irskem. V klavnicah z visokim pretokom in visokimi stroški dela bi lahko naložba celo privedla do prihranka stroškov. Ker se prakse za dobrobit rib v industriji gojenja lososa v državah članicah in članicah EGP že obsežno izvajajo, bodo v razmeroma majhnem številu podjetij potrebe naložbe za izpolnjevanje standardov OIE, zato bo učinek na konkurenčnost najverjetneje majhen.

Krap

Na stroške ukrepov za dobrobit imata velik vpliv ekonomija obsega in obseg zakola. To dejstvo je bilo očitno pri oceni omamljanja z električnim tokom, ki mu sledi obglavljenje, v zvezi z izboljšano dobrobitjo pri zakolu krapa, pri katerem je obseg zakola bistveno manjši kot v tipičnih podjetjih s salmonidi. Dodatni stroški se med državami iz študije primerov

[15] Ti stroškovni dejavniki so bili obširneje in izčrpneje obravnavani v poročilih odbora STECF o proizvodnji in gospodarski uspešnosti sektorja.

znatno razlikujejo; na Poljskem, kjer so najnižji, znašajo 6 centov/kg, v Romuniji znašajo 41 centov/kg, in v Nemčiji pa 58 centov/kg.

Krap se večinoma porabi za prehrano v državi proizvodnje, med letoma 2009 in 2013 pa v tipičnih sistemih proizvodnje brez subvencije na splošno ni bil donosen. Majhne ribogojnice bodo verjetno imele največ težav pri naložbah v izboljšanje dobrobiti živali in se lahko znajdejo v podrejenem konkurenčnem položaju. Ker izvoz (vključno s ponovnim izvozom) predstavlja le zelo majhen delež svetovne proizvodnje krapa, bodo vplivi ukrepov za dobrobit na mednarodno konkurenčnost predvidoma omejeni (čeprav so lahko učinki na neto ceno znatni, kot prikazuje diagram 1).

Šarenka

Kar zadeva naložbene zahteve za izpolnjevanje standardov OIE za zakol šarenke, je bilo v poročilu o študiji predvideno: (1) omamljanje z električnim tokom pred odstranitvijo vode in (2) omamljanje z udarcem po odstranitvi vode, obema pa sledi ročni prerez škrg. Kot pri krapu so se učinki dodatni stroškov znatno razlikovali glede na ekonomijo obsega, pri čemer so ocenjeni dodatni stroški znašali od le 4 centov/kg na Danskem pa vse do 24 centov/kg v Franciji. V Italiji, kjer imajo klavnice visok pretok in visoke stroške dela, je bil sporočen prihranek 6 centov/kg. Omamljanje z udarcem je dražja možnost, učinek stroškov pa bo večji zlasti v majhnih ribogojnicah, na primer v Franciji.

Brancin in orada

Za brancina in orado naložbe, s katerimi naj bi se izboljšala dobrobit pri zakolu, zajemajo naslednje: (1) omamljanje z električnim tokom pred odstranitvijo vode in (2) omamljanje z električnim tokom po odstranitvi vode, obema pa sledi hlajenje v ledeni brozgi in morski vodi.

Dodatni stroški na enoto se rahlo razlikujejo med posameznimi metodami, v večji meri pa med državami glede na velikost podjetij. V Španiji, kjer so podjetja največja, so dodatni stroški na enoto pri obeh metodah znašali 4 cente/kg. V Grčiji so odvisno od metode ti stroški znašali 5–6 centov/kg, v Italiji, kjer so podjetja najmanjša, pa 11–13 centov/kg. Čeprav so se stroški tudi za razmeroma majhne proizvajalce, kot so v Italiji, dokaj malo povišali, bi lahko profitna marža v večini teh ribogojnic proizvajalce odvrnila od naložb.

Na splošno je bilo v poročilu o študiji ugotovljeno, da tudi proizvodnja brancina in orade v obdobju 2009–2013 v glavnih proizvodnih državah članicah brez subvencij na splošno ni bila donosna. Zato bodo proizvajalci morda težko izvedli potrebne naložbe za izboljšanje standardov dobrobiti.

V diagramu 1 je predstavljen pregled učinka doseganja izboljšanih praks za dobrobit živali na neto ceno gojenih rib v državah iz študije primerov (v evrih/kg).

Diagram 1: Učinek doseganja izboljšanih praks za dobrobit živali na neto ceno gojenih rib v državah iz študije primerov (v evrih/kg)

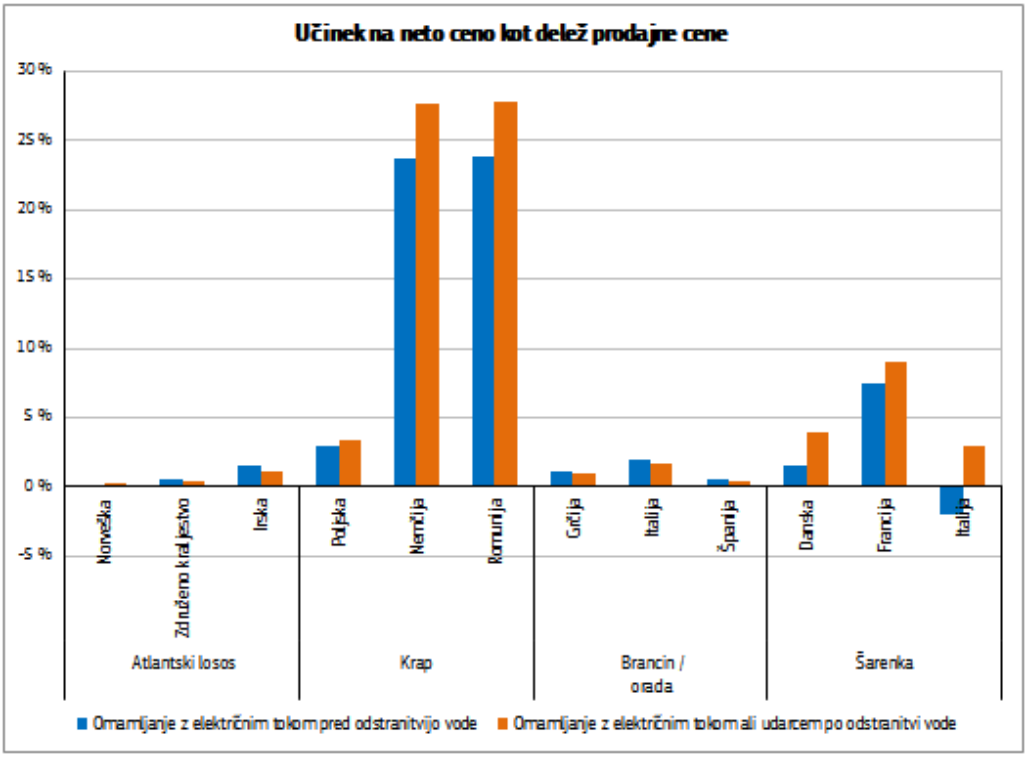

4. Omejitve ugotovitev

Pri ekonomski analizi, ki je bila izvedena v naročenem poročilu o študiji, so bile uporabljene omejene razpoložljive informacije o stroških opreme, ki je potrebna za izboljšanje dobrobiti pri zakolu. Analiza temelji na povprečnem podjetju za vsako vrsto v vsaki državi iz študije primerov. Predvideva se sicer, da podjetja z visokim pretokom dosegajo ekonomijo obsega. Finančni donos na naložbe se bo znatno razlikoval tudi med vrstami rib.

Za podjetja z manjšim letnim obsegom proizvodnje so stroški naložb znatno višji kot za obsežnejše dejavnosti. Ugotovljena oprema ima tolikšno zmogljivost, da je lahko v daljših časovnih obdobjih v stanju mirovanja. Za objekte z manjšo proizvodnjo bo morda v prihodnosti na voljo alternativna cenejša oprema. Vendar informacije o takšnih alternativah med pripravo študije niso bile na voljo.

Poleg tega so ugotovitve omejene tudi zaradi kakovosti podatkov, ki so bili med študijo pridobljeni glede dejanskih stroškov omamljanja in usmrtitve, zlasti finančnih in poslovno občutljivih informacij. Glavna razloga sta bila slab odziv industrije ali dejstvo, da v računovodskih praksah podjetij ti stroški niso bili razčlenjeni. Kjer podatki o stroških, pridobljeni iz industrije, niso zadostovali, so bile pridobljene ocene proizvajalcev opreme, ki morda ne izkazujejo resničnih operativnih stroškov. Treba je še opozoriti, da je bila študija osredotočena na določeno referenčno obdobje, tj. obdobje med letoma 2009 in 2013, v katerem se morda ne odražajo gibanja v daljšem obdobju ali v obdobju od tedaj.

5. Sklepne ugotovitve

Splošne zahteve iz Uredbe (ES) št. 1099/2009, ki veljajo za dobrobit rib pri zakolu, so na splošno prispevale k oblikovanju okvira v smislu nacionalne zakonodaje in smernic za dobrobit gojenih rib v EU, zlasti za atlantskega lososa.

Stopnja doseganja standardov OIE pri zakolu se razlikuje glede na obravnavano vrsto. Pri atlantskem lososu so dobre prakse v državah iz študije primera z nekaj izjemami večinoma dosežene. Pri krapu in šarenki se stopnja doseganja standardov OEI razlikuje med uporabljenimi metodami. Pri brancinu in oradi standardi OIE v državah iz študije primerov niso doseženi.

Ekonomska analiza kaže, da je razlog za razlike v stroških proizvodnje večinoma struktura industrije, pri čemer posebne ugodnosti prinaša ekonomija obsega. Kjer taka ekonomija obsega obstaja, ima izboljšanje praks za dobrobit verjetno le majhen učinek na neto ceno, medtem ko je v manjših ribogojnicah učinek verjetno precej večji. Drugi dejavniki, kot so stroški krme, stroški dela in operativni stroški, so razlog za večino večjih razlik med podjetji in državami.

V posebnem primeru večjih ribogojnic atlantskega lososa in šarenke je bilo ugotovljeno, da lahko naložbe v izboljšanje dobrobiti privedejo do prihrankov pri stroških dela in odtehtajo naložbene stroške.

Ugotovitve iz naročenega poročila o študiji so obenem pokazale, da se v celotni industriji dobrobit rib postopno, a stalno izboljšuje, kot dokazujejo vse pogostejša uporaba bolj humanih metod, na primer omamljanja z električnim tokom, opuščanje drugih metod, kot je omamljanje s CO_2[16], in uvajanje zasebnih standardov. Vendar so še vedno potrebne izboljšave, da se izboljša dobrobit nekaterih vrst rib, kot sta brancin in orada. Ugotovitve te študije podpira tudi pregledno poročilo Komisije, ki je bilo pripravljeno v obdobju 2014–2015[17].

Komisija na tej stopnji meni, da se glede na dokaze ne zdi primerno predlagati posebnih zahtev za zaščito rib ob usmrtitvi, če se upošteva, da je mogoče cilje Uredbe enako doseči s prostovoljnimi ukrepi, kot kažejo izboljšave, ki jih je industrija uvedla v zadnjih letih. Pomembno je tudi opozoriti, da gre za dokaj nov in zelo raznovrsten sektor v primerjavi z drugimi tradicionalnimi sistemi proizvodnje gojenih živali, tehnologija za izboljšano dobrobit pa se trenutno razvija. Glede na ta trenutni razvoj Komisija ugotavlja, da bi bilo dodatne smernice, če bi bile potrebne, mogoče najbolje zagotoviti na ravni držav članic. Vsekakor bo Komisija še naprej spremljala napredek na tem področju.

---

[16] Nizozemski organi so 17. oktobra 2017 obvestili Komisijo o novem osnutku nacionalnega predpisa, s katerim bodo prepovedane sedanje tradicionalne metode zakola za jegulje in nadomeščene s humanimi metodami omamljanja z električnim tokom (obvestilo 2017/0406/NL).

[17] Pregledno poročilo o izvajanju pravil za akvakulturo rib, http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/details.cfm?rep_id=95.

Vendar je treba tudi priznati, da so potrebne nadaljnje raziskave, da bi se prilagodili namenski sistemi za tiste vrste rib, pri katerih je treba razviti učinkovitejše tehnike.

Komisiji se zato zdijo nujni nadaljnji dialogi z zainteresiranimi stranmi, da bi dali prednost posebnim pobudam in projektom na tem področju, ki bi lahko bili vzajemno koristni tako z gospodarskega vidika kot z vidika dobrobiti živali. Glede na navedeno je Komisija s Platformo EU za dobrobit živali oblikovala bolj sistematično in prepoznavno obliko tega dialoga[18]. Glavni cilj te platforme je zainteresiranim stranem (organizacijam za dobrobit živali, znanstvenikom, veterinarjem, kmetom, predelovalcem hrane, trgovcem na drobno z živili itd.) omogočiti, da izrazijo pomisleke ter delijo znanje in vire za pripravo skupnih dejavnosti.

[18] Sklep Komisije z dne 24. januarja 2017 o ustanovitvi strokovne skupine Komisije „Platforma za dobrobit živali“ (C/2017/0280, UL C 31, 31.1.2017, str. 61).